ÎMPRUMUTURI LEXICALE RECENTE DIN LIMBA ARABĂ. CĂI DE INTRODUCERE ÎN LIMBA ROMÂNĂ

RECENT ARABIAN BORROWINGS. WAYS OF ENTERING ROMANIAN

(Abstract)

Romanian language hospitality is often associated with linguistic elements from French or English, but some of these occurrences generate from other languages. Our interest was directed toward lexical elements from Arabian language and dialects since historical and cultural events dominated the press of the last two decades. Although these words entered Romanian via other languages such as French or English (most of the time), Arabian influence is not a novelty for our culture, due to Turkish influence during several centuries. Our article deals with the etymological study of new lexical elements, observing the way they entered and adapted Romanian.

Cuvinte-cheie: dinamică, noutate, elemente arabe, influenţă gastronomică.
Key-words: language dynamic, novelty, Arabian elements, gastronomy influence.

Dinamica lexicului românesc actual suscită interesul şi nu puţine sunt studiile care s-au aplecat asupra acestui compartiment al limbii. Dincolo de inovaţiile interne (vizând derivarea sau compunerea) şi de dezvoltările semantice, un loc important îl ocupă împrumuturile ori calcurile lingvistice. Preluarea unor termeni din limbi „exotice", al căror contact direct cu limba română este nesemnificativ, reprezintă o provocare, iar articolul de faţă inventariază un corpus restrâns de unităţi lexicale din arabă identificate în presa intervalului 1998–2010, pentru că, se ştie, presa înregistrează cel mai bine noutăţile lingvistice. Trebuie să admitem din capul locului că sursele cele mai bogate le reprezintă publicaţiile, respectiv articolele cu scop persuasiv-publicitar de prezentare a zonelor turistice îndepărtate sau cele referitoare la evenimente

BDD-V2866 © 2015 Editura Univers Enciclopedic Gold
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-11-02 23:44:13 UTC)

socio-politice din Orientul Mijlociu care au dominat primele pagini ale publicaţiilor ultimelor două decenii şi nu numai. Din acest motiv, cele mai multe cuvinte aparţin domeniului culinar, respectiv, ţin de tradiţii, obiceiuri, fiind legate strict de realităţile extralingvistice pe care le reprezintă.

Limba arabă aparţine ramurii semitice a familiei afro-asiatice, este limba oficială sau naţională în 24 de ţări (între care Arabia Saudită, Emiratele Arabe Unite, Algeria, Ciad, Egipt, Iordania, Irak, Kuwait, Liban, Libia, Maroc etc.), fiind folosită de peste 221 de milioane de vorbitori şi este limbă de lucru a ONU[1]. După anumite estimări, numai în Arabia Saudită se vorbesc cel puţin 20 de idiomuri, ceea ce face şi mai dificil de încadrat etimologic unităţile înregistrate.

Cuvintele în discuţie au putut intra în limba română, dar nu direct, ci prin intermediul altor limbi, cel mai adesea franceza şi engleza. Evident că, pentru limba română, aceste cuvinte din limba arabă reprezintă etimoanele îndepărtate, iar tipul de etimologie care intră în discuţie este cel de etimologie externă (nu de puţine ori chiar etimologie externă multiplă[2], adică împrumutarea unui cuvânt prin mai multe filiere intermediare în acelaşi timp).

Cuvintele din limbile îndepărtate precum araba nu sunt tocmai o noutate în limba română, unele fiind mai noi, altele mai vechi, intrate prin filierele cunoscute: cele mai vechi, prin turcă, limbile slave, cele mai noi, prin franceză, engleză, germană, italiană, rusă.

Iată un scurt inventar (într-o ordine aleatorie) al unor cuvinte din limba arabă – vechi şi mai noi – înregistate în DEX şi în MDN:

a) cuvinte intrate prin filieră turcă[3]: *acadea, acaret, amanet, atlaz, becher, belea, berechet, bidiviu, calfă, catifea, cântar, chebap, chef, chibrit, chirie, cusur, fes, fitil, fudul, furtun, halat, halva, hamal, hatâr, haz, mahala, maramă, muşama, năframă, raft, rahat, sidef, sofa, şerbet, şofran, tacâm, tabiet, taman, tiptil, tertip, zaraf* etc.

b) cuvinte intrate prin filieră franceză: *alchimie* (şi prin lat.), *alcool, alcov, algebră* (şi prin lat.), *almanah* (şi prin lat.), *ambră, amiral, arsenal, asasin, avarie, azur, baobab, calibru, calif, elixir, emir, fakir, gazelă, girafă, islam, lufă, macramé, magazin, mameluc, mohair, moschee, musulman, nadir, ramadan, sirop, talc, talisman, zenit, zero* etc.

c) cuvinte intrate şi prin alte filiere: *carafă* (fr. şi prin ngr., it.), *mumie* (prin ngr., it., germ).

[1] Vintilă-Rădulescu 2007: 113.

[2] Despre etimologie multiplă vorbeşte pentru prima dată Alexandru Graur (v. Graur 1950: 22-34). V., de asemenea, Hristea 1968: 103-108; Coteanu, Sala 1987: 78-88.

[3] Conform datelor din articolele lui Nicolae Dobrişan (Dobrişan 2001: 20-32; Dobrişan 1968: 522-539).

BDD-V2866 © 2015 Editura Univers Enciclopedic Gold
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-11-02 23:44:13 UTC)

Cum au intrat aceste cuvinte în limbile din care le-a preluat româna? Explicaţiile sunt de natură istorică şi lingvistică deopotrivă. De pildă, limba spaniolă a avut posibiliatea împrumutului direct din limba arabă, datorită unei lungi perioade (şapte secole) de coexistenţă, mai ales în sud, cu maurii cuceritori (începând cu sec. al VIII-lea d. Hr.). Pe de altă parte, limba franceză a început să adopte cuvinte arabe în urma colonizării Africii de nord şi, mai devreme, în Evul Mediu, cu ocazia cruciadelor (substantive precum *sirop* şi *şerbet* au fost aduse, o dată cu realităţile pe care le reprezintă, în această perioadă[4]).

Cuvinte din limba arabă regăsim şi în domeniul ştiinţelor, în medicină, matematică (*cifră, zero* provin de la acelaşi etimon, arabul *şifr*), alchimie (*alcool, elixir*), zoologie (*gazelă, girafă*), botanică (*henna, tamarin*) etc.

La rândul lor, aceste cuvinte au putut intra în limba română în acelaşi timp cu realităţile extralingvistice pe care le reprezintă. De pildă, substantivele care denumesc conducătorii oştirilor musulmane – *calif, emir, sultan, vizir* etc. – precum şi alte noţiuni în relaţie cu aceştia (*divan, harem, sofa, spahiu, turban* ş.a.m.d.) au pătruns treptat în perioada extinderii Imperiului Otoman şi în urma cuceririi teritoriilor româneşti, fapt care a atras după sine şi impunerea limbii turce în relaţiile oficiale.

Descoperirile ştiinţifice, geografice, evenimentele istorice, realităţile economice, politice, sociale, culturale au facilitat intrarea în limbă a unor cuvinte noi din arabă.

Neavând suficiente dicţionare care să dateze cuvintele mai noi sau mai vechi şi nici dicţionare etimologice complete, nu putem realiza o statistică riguroasă şi nici un raport al cuvintelor mai vechi faţă de cele nou intrate în limbă.

Materialul comentat în continuare a fost extras din presa românească audio-vizuală (dar şi din ediţiile online ale unor publicaţii de largă audienţă), preferându-se acei termeni care nu au fost semnalaţi în dicţionare precum DEX, MDN, DCR_2 sau în alte lucrări de profil[5].

Deşi obiectivul principal al studiului îl reprezintă identificarea etimonului îndepărtat al unităţilor analizate, simţim nevoia să precizăm că etimonul de pornire este preluat ca atare din dicţionarele englezeşti sau franceze consultate şi, eventual, comparat, în măsura posibilităţilor, cu dicţionarele specializate disponibile (DMWA) şi, pentru că nu avem cunoştinţe temeinice asupra grafiei limbii investigate, ne asumăm erorile posibile apărute în trascrierea latină.

Întrucât este vorba despre cuvinte foarte recente, modificările la nivel formal au fost minime, doar în anumite cazuri adaptându-se la grafia limbii

[4] V. Walter 1997: 141-163.

[5] Nu pretindem însă a fi epuizat sau a avea cunoştinţă de toate lucrările apărute în ultima vreme.

BDD-V2866 © 2015 Editura Univers Enciclopedic Gold
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-11-02 23:44:13 UTC)

române (*mujahedin* < fr. *moudjahidin*, engl. *mujahedin/mujahidin*), iar cele semantice au fost practic nesemnificative.

Următorul pas a fost consultarea dicţionarelor şi lucrărilor româneşti selectate (DEX, DCR_2, MDN, DNAR) pentru a elimina termenii deja asimilaţi ori chiar uitaţi, iar în cazul în care am păstrat anumite cuvinte (motivele vor fi precizate în continuare), lucrarea care deja le-a înregistrat a fost precizată între paranteze (în cazul în care oferim o anumită etimologie între paranteze, fără a preciza un dicţionar, înseamnă că forma respectivă nu a fost identificată în lucrările consultate).

Pentru identificarea etimonului îndepărtat, am consultat dicţionare străine, precum PR, PL, Ox, ODNW, Enc, Enc E, dar şi dicţionarele specializate, precizate mai sus.

Cuvintele au fost inventariate pe domenii de activitate. Am preferat să semnalăm şi câţiva termeni deja înregistraţi în lucrările româneşti, atunci când am considerat că frecvenţa lor a crescut (vezi, de pildă: *bissar* „supă marocană", *harira* „supă marocană", *henna* „plantă din tulpinile şi frunzele căreia se obţine pulberea care devine vopsea de păr sau este folosită în realizarea tatuajelor tradiţionale", *tagine* „fel de mâncare nord-africană", *tandoori* „friptură indiană", înregistraţi de DNAR). Au fost reţinute chiar şi acele cuvinte cu o singură apariţie în textele cercetate, pentru a nu rata posibilitatea impunerii acestora la un moment dat. În inventarul următor, am adăugat un citat cuvintelor înregistrate numai atunci când acesta conţinea o definiţie, restul citatelor fiind suprimate din lipsa de spaţiu.

1. Lista care urmează grupează cuvintele selectate din punct de vedere **etimologic** şi **referenţial**.

a) Alimentaţie:

arak (cuvânt din dialectul marocan) desemnează o „băutură alcoolică foarte tare; rachiu din orez sau din plante suculente, bogate în zahăr (curmale, struguri, smochine etc.)". Cuvântul este înrudit cu *raki*, care a dat în limba română *rachiu* (din fr. *arac/arak*, engl. *arak/arrack*; MDN – var. *arac*; PR – 1520 din arabă *araq* (*al-tamr*), literal „rachiu de palmier"; PL; Ox; Graur 1978: arabă *'araq* „sudoare", *'araq at-tamr* „sudoarea curmalelor" – băutură ameţitoare > tc. *raki* > bg. *rakia* > rom. *rachiu*);

bissar este un cuvânt din dialectul marocansemnifică un „tip de supă, consumată de Ramadan" (probabil din engl. *bissar*; DNAR var. *bissara* – 2000);

falafel (cuvânt arab/din dialectul libanez) denumeşte un „fel de mâncare picant din bucătăria libaneză", foarte popular în întreaga lume şi în România (din fr., engl. *falafel, felafel,* PL; Ox; Enc – jumătatea sec. al XX-lea, via araba egipteană *falāfil* din arabă *fulful* „piper");

BDD-V2866 © 2015 Editura Univers Enciclopedic Gold
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-11-02 23:44:13 UTC)

fatuşi, var. *fattoush, fatush* este un cuvânt arab referitor la o „gustare compusă din: salată verde, roşii, castraveţi, varză, ceapă, amestecate cu smac/sumac (condiment special) şi bucăţele de lipie prăjită”;

ghoriba provine tot din dialectul marocan, numind o „prăjitură cu migdale şi susan” (din fr., engl. *ghoriba*);

harira este o „supă tradiţională marocană din legume, uneori carne de vită sau pui şi fasole uscată” (din engl., fr. *harira*; DNAR – 2000; Enc);

harissa este numele unui „condiment oriental”, foarte apreciat în lumea occidentală, constând dintr-un amestec omogen de ardei iute, usturoi, ulei de măsline, piper şi sare (din fr., engl. *harissa*; PR – 1930, din arabă *harisa* < *harasa* „a toca, a mărunţi”; PL; Enc);

haruf mahşi este o sintagmă din domeniul culinar care reprezintă una dintre „mâncărurile tradiţionale, servite în ocazii festive. Este un fel care are la bază carnea de oaie sau miel, călită în untură vegetală, condimentată cu scorţişoară şi piper”;

hout (din dialectul marocan) defineşte o „specialitate culinară marocană, pe bază de peşte” (cuvântul este din arabă, unde înseamnă „peşte”);

humus, var. *homos*, *hummus, hoummous*, folosit atât cu valoare substantivală, cât şi cu valoare adjectivală, reprezintă o „pastă de năut şi susan folosită drept condiment”, utilizată, adeseori, în compania *falafel*-ului (din engl. *hummus*; Enc – a doua jumătate a sec. al XX-lea, din arabă *hummus* „năut”; Grigore 1991);

kaffir este un „tip de cereală din Africa” (din engl. *kaffir corn*; Enc; Ox – „mei indian”);

kammunia este un cuvânt arab, care trimite la o „mâncare asemănătoare gulaşului din carne de oaie” (cf. it. *kammunia* „specialitate culinară tunisiană”);

kurkuma, cu varianta *curcuma*, este o „plantă din sud-estul Asiei, al cărei rizom conţine o feculă uşor digerabilă; mirodenie din zona tropicală, numită şi şofran indian” (din fr., engl. *curcuma* < sp. < arabă < scr.; este posibil ca limba intermediară să fie alta; MDN – var. *curcuma*; PR – 1559, cuvânt sp. < arabă *kourkoum* „şofran”; PL cuvânt sp. *curcuma* < arabă *kurkum*; Ox – via lat. medievală < arabă *kurkum* „şofran” < scr. *kunkuma*; Enc – sec. al XV-lea, via lat. medievală < arabă *kurkum* „turmeric” < scr. *kunkuma* „şofran” – schimbarea sensului de la *şofran* la *turmeric* a avut loc, probabil, din cauza culorii galbene a amândurora, făcându-se, astfel, confuzie între cele două plante);

makaneks, var. *mkanek*, este un cuvânt din dialectul libanez, numind o „specialitate culinară libaneză, respectiv un tip de cârnaţi din amestec de carne de vită şi porc, fierte în vin” (din fr., engl. *makaneks*);

mechoui constituie un „fel de mâncare din bucătăria nord africană alcătuită din bucăţi de oaie sau de miel, fripte la jar/grătar” (din fr. *méchoui*, engl.

BDD-V2866 © 2015 Editura Univers Enciclopedic Gold
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-11-02 23:44:13 UTC)

mechoui < arabă; PR – 1922, cuvânt arab „grătar pe foc”; PL – din arabă *machwi*; Enc: arabă *mašwui* „fript la jar”);

mezzeh, cu variantele *mezze, meze, mezede*, este un cuvânt din dialectul libanezemnează „o gustare; fel de mâncare din bucătăria arabă, care conţine mai multe tipuri de mâncăruri, gustate succesiv de meseni” (din fr. *mezzé*, engl. *mezze, mezzeh* < persană *maza* „a gusta, a pofti”/ arabă *mazmiz* „a ronţăi, a gusta, a ciupi câte puţin”; cf. rom. *mezel*: DEX < tc.);

murra este un „tip de cafea arabică” (extract de cafea arabică) (arabă *mur* „amar”, *murra* „cafea amară”);

pastilla este, de fapt, un cuvânt spaniol care reprezintă, cu sensul din contextul identificat de noi, o suprapunere peste cuvântul arab *b'steeya* şi se referă la o „plăcintă marocană” din aluat fraged umplut cu carne de porumbel şi migdale, un amestec dulce-sărat (din fr., engl. *pastilla*; PR – cuvânt spaniol 1932; Enc: suprapunere peste cuvântul arab *b'steeya* „plăcintă marocană”; sens nou);

raki este un cuvânt turcesc, dar cu un etimon arab, numind „băutura turcească, asemănătoare vinului”. Varianta veche din limba română este cunoscutul *rachiu* (cu aceeaşi etimologie ca şi *arak*) (din tc. *raqi*; a dat în română *rachiu*; DEX – var. *rachiu*; PR – 1827, cuvântul turcesc *Raki*, din arabă; PL – cuvânt turcesc; Ox; Enc – sfârşitul sec. al XVII-lea, via tc. *Rāqī*, din arabă *arakī/araqi*);

sambousiks este o „specialitate culinară libaneză: colţunaşi cu carne” (cf. fr. *sambousseks*, engl. *sambouseks, sambousak*);

shebbakia, termen folosit în forma de plural, numeşte o „prăjitură marocană” (din engl. *shebbakia*);

smac, var. *sumac*, se referă la un „condiment din bucătăria arabă”;

tabule, var. *tabbouleh, tabbule, taboule*, numeşte o „salată din bucătăria libaneză, din grâu măcinat, roşii, mentă, ulei de măsline şi suc de lămâie” (fr. *taboulé*; engl. *tabbouleh,* PR; PL; Ox, Enc – jumătatea sec. al XX-lea, din arabă *tabbūla* „amestec”);

tagine, var. *tajine*, *tajin*, este un cuvânt arab/maghrebit care trimite la un „fel de mâncare din bucătăria nord africană din carne de oaie sau legume, gătite înăbuşit, cu ceapă, ardei gras, prune uscate şi condimente locale, specifice”. Totodată, cuvântul se referă şi la vasul conic, din lut, în care se pregăteşte această mâncare (care a dat, de fapt, numele mâncării) (din fr. *tagine, tajine*; DNAR – 2000; PR – 1960; PL; Enc – din arabă *tajin*; DMWA – arabă *ṭājin* „tigaie”);

tahina, var. *tahini, tehina*, numeşte o „pastă de susan, iaurt, mirodenii”, folosită în combinaţii numeroase, mai ales cu *falafel, humus, tagine* (din engl. *tahina, tahini*; Enc – a doua jumătate a sec. al XX-lea, din arabă *tahīnā* „făină” < *tahana* „a măcina, a pisa”; DMWA – egipteană, siriană *tahīna* „sos gros din

BDD-V2866 © 2015 Editura Univers Enciclopedic Gold
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-11-02 23:44:13 UTC)

ulei de susan, servit cu salată, legume etc.", cf. vb. *tahana* „a măcina, a pisa"; Grigore 1991: *tahina*).

b) Etnii şi tradiţii/religii:

Daawa (cuvânt arab, de fapt un nume propriu) numeşte „legea religioasă prin care se proclamă supremaţia absolută a Islamului" (cf. engl. *Islamic Daawa Party* arabă *da^{b}wa*);

mollah (cuvânt arab) cu sensul „lider spiritual" a dobândit în limba română şi nu numai numeroase conotaţii, multe dintre ele depreciative sau ironice, cauzate, în special, de natura extremistă a unor gesturi atribuite în mod automat tuturor adepţilor unui mollah. Asemenea cuvântului *taliban*, conotaţia „tiran, conducător despotic, lider agresiv şi autoritar" a pus în umbră sensul denotativ (din fr. *mollah*; PR – 1670, cuvânt arab „stăpân, domn"; PL – din arabă *mawlā*; Enc – prima jumătate a sec. al XVII-lea, var. *mullah*, via persană/urdu *mullā*, din arabă *mawlā*; DMWR – arabă *maulan* „stăpân, protector, domn");

mujahedin, cu pluralul *mujahedini*, este un cuvânt arab care se referă la „luptătorii de gherilă din ţările islamice, susţinând fundamentalismul islamic" (din fr. *moudjahidin*; engl. *mujahidin/mujahedin*; DNAR – doar în sintagma *Mujahedinii Poporului* – 2000; PR – 1903, *moudjahidin* este cuvânt arab, pluralul de la *moudjahid*/*muğāhid*; PL – din arabă *djihād* „luptă sfântă"; Ox; Enc – jumătatea sec. al XX-lea, din persană sau arabă, *mujāhidin* este pluralul de la substantivul *mujāhid* „cel care duce război sfânt/jihad"; DMWR – arabă *mujāhid*, plural *-ūn* „luptător pentru pace", egipteană – 1939);

sharia (cuvânt arab) este „legea religioasă islamică, bazată pe Coran" (din fr., engl. *sharia*; PR – mijllocul sec. al XX-lea, din arabă *sharia* „cale"; Ox; Enc – jumătatea sec. al XIX-lea, din arabă *šar' īya* < *aš-šar* „lege sacră islamică");

taliban, plural *talibani* (cuvântul arab folosit la noi ca singular este, de fapt pluralul de la *tālib* „student") are ca sens denotativ: „membru al unei mişcări fundamentaliste musulmane din Afganistan care a ocupat capitala Kabul în 1996 şi a instaurat statul Islamic; talibanii au fost înlăturaţi de la putere de forţele armate americane în 2001". Sensurile conotative („terorist, fanatic") au devenit mai cunoscute decât cel denotativ, fenomen datorat, în mare parte, şi evenimentelor tragice de la New York şi Washington din septembrie 2001 şi a celor care au urmat, între care declanşarea războiului împotriva Afghanistanului şi a Irakului. (din fr., engl. *taliban*; DNAR doar cu sensul „terorist" – 1998; PR – 1995, cuvânt afgan *taleb* „student; mai târziu – student la Teologie"; PL; Ox; Enc – a doua jumătate a sec. al XX-lea, via paştună, din persană, *taliban* este pluralul de la cuvântul arab *talib* „student"; DMWA – *tālib*, plural *tullāb* „căutător, student, învăţat").

BDD-V2866 © 2015 Editura Univers Enciclopedic Gold
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-11-02 23:44:13 UTC)

c) Textile, îmbrăcăminte:

abaya (cuvânt arab) numeşte „haina neagră sau de alte culori, purtată de femeile din lumea arabă" (din engl. *abaya*; Ox; Enc – jumătatea sec. al XIX-lea, din arabă *abāya*; cf. cuvântul mai vechi *aba*, intrat în română în perioada influenţei otomane). O posibilă variantă este şi *abbeyya* (cf. engl. pl. *abayas*);

burka (cuvânt arab) denumeşte acea îmbrăcăminte tipică Emiratelor Arabe şi, în mod special, acea mască din piele care acoperă fruntea, nasul şi buza superioară, ascunzând în acest mod frumuseţea feminină; o plasă în dreptul ochilor" (din fr., engl. *burka*; PL – cuvânt hindi, din arabă; Ox; Enc – jumătatea sec. al XIX-lea, via urdu sau persană *burka'*, din arabă *burku'*);

hidjab, cu varianta *hidjeb*, trimite la „îmbrăcămintea care acoperă întregul corp, inclusiv faţa, în lumea arabă" (din fr. *hidjab*; PL; arabă *hiğāb*; DMWA – *hijāb* „acoperământ, văl purtat de femei, haină lungă");

kefìeh, cu varianta *kefìa* (cuvânt arab), este un „articol de pânză tradiţional masculin, purtat pe cap sau în jurul gâtului în ţările arabe" (din fr. *keffieh*, engl. *keffiayeh* „acoperământ pentru cap, tipic masculin, specific ţărilor arabe"; PR; PL; Enc – din arabă *kaffiyah*, arabă literară *kuffiyeh*).

d) Obiceiuri:

harqus (cuvânt arab) reprezintă un „tatuaj temporar, specific ţărilor africane şi realizat mai ales în zilele de sărbătoare" (din fr. *harqus*; cf. sp. *harqus*);

mahram este „bărbatul din familie care însoţeşte întotdeauna o femeie pe stradă, în lumea arabă" (din engl. *mahram*);

negafat este un cuvânt din dialectul marocan ce înseamnă un „grup de femei a căror misiune este să pregătească mireasa în ziua nunţii, în Maroc, prin pictarea pe mâini şi pe picioare cu henna a unor simboluri aducătoare de noroc" (din fr., engl. *negafat*; cf. sp. *negafat*);

nekachat denumeşte, în mod asemănător termenului *negafat*, un „grup de femei a căror misiune este să pregătească viitoarea mireasă, în Maroc. Acestea o machiază, o coafează, desăvârşindu-i înfăţişarea" (din fr., engl. *nekachat*; cf. sp. *nekachat*);

serdal (cuvânt din dialectul marocan) trimite la o „bijuterie aşezată pe frunte în zilele de sărbătoare, în Maroc" (din fr. *serdal;* cf. germ. *Serdal*).

e) Construcţii:

fajlaj denumeşte „construcţiile arhaice din lut, conservate sau restaurate şi reintroduse în circuitul turistic arab";

hamam, deşi este un cuvânt arab, trimite la ceea ce este cunoscut astăzi drept o „baie turcească" (din tc. *hammam* via fr.; DNAR var. *hammam* – 2000; PR – 1655, cuvânt arabo-turcesc „baie caldă"; PL – din arabă *hammām*; Enc. – cuvânt turcesc);

BDD-V2866 © 2015 Editura Univers Enciclopedic Gold
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-11-02 23:44:13 UTC)

mashrabiya este un „grilaj bogat ornamentat pentru ferestre, în arhitectura arabă” (via engl. *mashrabiy* „element de arhitectură arabă, datând din Evul Mediu, dar utilizat şi astăzi”, *mashrabiya* „grilaj bogat decorat”);

menzeh este un cuvânt arab cu sensul de „pavilion sau chioşc tradiţional, în centrul unei grădini” (via fr. *menzeh*);

ribat reprezintă forma arabă a termenului care denumeşte „fort, fortificaţii, citadelă; p. ext. mânăstire fortificată din zona Africii de nord-est” (din fr. *ribat* „mănăstire fortificată, mai ales în Maghreb”; PL – arabă *ribāt*);

tadelakt (cuvânt din dialectul marocan) se foloseşte rar (ţine de limbajul de specialitate) şi se referă la un „material marocan rezistent la apă, folosit în construcţii, dar şi la acoperirea obiectelor din ghips, din metal, a vazelor şi a sticlelor de diverse tipuri” (din fr., engl. *tadelakt*).

f) Transporturi:

abra (cuvânt arab) reprezintă o „barcă de lemn, un fel de taxi pe apă, folosit în Dubai” (arabă *abra* „golf”);

dhow este „barca bogat ornamentată, folosită în Arabia” (în textul identificat de noi este greşit înregistrată ca *dhrow*) (cf. engl. *dhow*; Ox – cu etimologie necunoscută , sec. al XIX-lea; Enc – var. *dhow* „mic vas maritim arab” sfârşitul sec. al XVIII-lea, cu etimologie necunoscută, probabil din persană; Enc E – var. *dhow*).

g) Educaţie:

madrasa (cuvânt arab) reprezintă un „colegiu, universitate depinzând de o autoritate religioasă, în ţările musulmane; în ţările arabe: şcoală” (din fr., engl. *madrasa*; PL – *madrasa* cu var. *medersa*; Enc – jumătatea sec. al XVII-lea, din arabă „loc unde se studiază; şcoală”);

medersa, plural *mederse*, este un cuvânt arab cu acelaşi sens, de „colegiu, universitate depinzând de o autoritate religioasă, în ţările musulmane”, ce pare a fi un sinonim al termenului *madrasa* (din fr. *medersa*; PL – var. a lui *madrasa*; din arabă *madrasa*).

h) Cosmetică:

henna (cuvânt arab) se foloseşte atât în biologie, cât şi în cosmetică, întrucât din tulpinile şi frunzele acestei plante se obţine pulberea care devine vopsea de păr (din fr. *henné*; MDN – var. *heneu*; DNAR var. *henne* – 2000; PR – 1541, din arabă *hinna*; PL – din arabă *hinnā*; Ox; Enc – prima jumătate a sec. al XVII-lea, din arabă *hinnā*; termenul reprezintă o formă mai apropiată de etimon a unui cuvânt mai vechi – *căneală, a căni (părul)* – intrat în română din turcă);

khol (cuvânt arab; corect: *kohl*) este un „preparat chimic folosit ca fard pentru ochi mai ales în Asia şi Orientul Mijlociu; astăzi este folosit în cosmetică

BDD-V2866 © 2015 Editura Univers Enciclopedic Gold
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-11-02 23:44:13 UTC)

în întreaga lume" (din fr. *khôl*; DNAR – 2000; PR – 1787, din arabă *kohl* „pulbere de antimoniu"; PL; Ox; Enc – sfârşitul sec. al XVIII-lea, var. *kohl*, din arabă *kuhl*).

i) Diverse:

gambari (probabil, cuvânt arab) reprezintă „instrumentele specifice muzicii arabe";

janjaaweed (cuvânt din dialectul sudanez) se referă la „miliţiile înarmate, în care se află luptători recrutaţi şi dintre delincvenţii eliberaţi cu această ocazie din închisoare";

sisa este varianta arabă a obiectului „narghilea" (cuvânt intrat prin forma din limbile intermediare, engleză şi franceză, *shisha*). Echivalentele pentru acest obiect sunt: *hookah* (hindi), *hukkah* (urdu), *nargile* (turcă);

souk, cu variantele *souq, suk*, este un cuvânt arab, semnificând „piaţă; bazar" (din fr. *souk*; engl. *souk, suk, suq*; MDN – var. *suk*; DCR_2 – var. *suk* – 1993; PR – 1848; PL; Ox; Enc – prima jumătate a sec. al XIX-lea, din arabă *sūk*; DMWA – arabă *sūq* „bazar în stradă, piaţă").

Cele mai multe elemente au fost notate în textele-sursă cu litere cursive, indicându-se astfel provenienţa lor străină. Excepţie de la această regulă au făcut-o mai ales cotidianele, ele înregistrând cuvinte legate de evenimentele politice (conflictul din Afganistan, războiul din Irak) care au fost menţionate de atâtea ori, încât au devenit familiare atât autorilor articolelor, cât mai ales cititorilor (vezi *taliban, mujahedin, mollah* etc.).

În majoritatea situaţiilor, cuvintelor li s-a oferit explicaţia semantică în text, imediat după cuvântul în cauză (rar înaintea cuvântului), explicaţie care poate fi între paranteze, între linii de pauză sau între ghilimele. Explicaţia a constat fie într-o traducere *mot à mot*, fie într-o definiţie tip dicţionar, dată în text.

Remarcăm, de asemenea, frecvenţa unor forme noi ale unor cuvinte deja intrate în limbă, forme modelate după etimonul îndepărtat (*batic – batik, rachiu – raki*) sau după etimonul din limba intermediară (*cuşcuş – couscous,* după fr. *couscous*). Observaţia este valabilă şi pentru neologisme: forme precum *arac*, înregistrată în MDN, sunt la concurenţă cu formele mai apropiate de etimonul îndepărtat: *arak* (după arabă *ʿaraq at-tamr*). Explicaţia ar putea fi următoarea: la traducerea sau adaptarea articolelor (adesea despre ţări exotice), cuvintele nu mai sunt simţite ca familiare, referindu-se la realităţile din ţările respective.

Un calc frazeologic este, cu siguranţă, *cornul gazelei* „prăjitură marocană", care copiază structura şi sensul sintagmei franceze *cornes de gazelle*, la rândul ei calchiată după arabă *kaab el ghzal* („Prăjiturile care plutesc în miere şi unt topit sunt irezistibile: «*cornul gazelei*», ghoriba cu migdale şi susan sau shebbakia răsucite în ulei încins şi îmbrăcate în miere." MF, noi./2001, p. 109;

BDD-V2866 © 2015 Editura Univers Enciclopedic Gold
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-11-02 23:44:13 UTC)

„Iar la desert, cel mai recomandat fel este «*corne de gazelle*», adică un corn din aluat, umplut cu alune şi miere.” O, ian./2003, p. 97).

2. Sub aspect **semantic**, se remarcă apariţia unor omonimii ori omofonii. Astfel, câteva cuvinte recente se suprapun din punct de vedere formal peste unele mai vechi sau mai noi, înregistrate însă de DEX ori MDN:

humus (<lat. *humus*, germ. *Humus* „amestec de substanţe organice amorfe aflate în sol care condiţionează fertilitatea şi care este rezultat din transformarea materialului vegetal sub acţiunea microorganismelor”) – *humus* (cuvânt arab, „sos oriental”);

între forma de singular articulată a unui substantiv mai vechi, *pastila* (<fr. *pastille*, germ. *Pastille*) şi substantivul recent *pastilla* „plăcintă marocană” (cuvânt arab la origine, dar preluat prin spaniolă şi franceză).

Pentru că lumea arabă musulmană, cultura, obiceiurile, tradiţiile ei rămân încă în mare parte necunoscute, se întâmplă ca de multe ori să realizăm unele pseudosinonimii, cum apar, în textele studiate, între termeni precum *abaya – burka – chador – tchadri – hidjab*. În realitate, fiecare termen este specializat şi caracteristic unei populaţii, însă nici dicţionarele străine nu ne sunt de mare ajutor, definiţiile de aici fiind destul de confuze. Astfel, aflăm că respectivele cuvinte se definesc după cum urmează:

abaya – Enc/Ox: „veşmânt lung, fără mâneci special modelate, purtat în afara casei de către femei în ţările arabe (cuvânt arab)”; Enc E: „manta, pelerină tradiţională, purtată de femei în ţările arabe”;

burka – PL/Ox: „îmbrăcăminte tradiţională a femeilor musulmane care acoperă capul şi corpul până la glezne (cuvânt hindi, din arabă)”; Enc: „îmbrăcăminte care acoperă tot corpul, cu un văl cu grilaj în dreptul ochilor, purtată de femeile musulmane (cuvânt arab)”; Enc E: „în Afganistan, îmbrăcăminte lungă, de forma unui voal, care acoperă femeile din cap până la picioare, obligatorie în regimul taliban”;

chador – deşi este un cuvânt persan, apare în contexte legate de lumea arabă, fiind asociat cu abaya; PR: var. *tchador* „văl negru care acoperă capul şi corpul femeilor musulmane şiite, mai ales în Iran (1978<*tchadour*<*chadir*, cuvânt persan)”; PL: var. *tchador* „văl care acoperă capul şi tot corpul femeilor musulmane, mai ales în Iran (cuvânt persan)”; Ox: „îmbrăcăminte largă, purtată de femeile musulmane în unele ţări şi care le acoperă corpul, lăsând descoperită doar faţa”; Enc: var. *tchador* „îmbrăcăminte tradiţională, închisă la culoare, purtată de musulmani şi uneori de femeile hinduse, care acoperă aproape tot corpul; haină funerară a musulmanilor (cuvânt persan)”; Enc E: var. *chador* „îmbrăcăminte care acoperă tot corpul, purtată de femeile din Afganistan; a fost impusă de regimul taliban”;

BDD-V2866 © 2015 Editura Univers Enciclopedic Gold
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-11-02 23:44:13 UTC)

tchadri, de asemenea cuvânt persan, este definit drept „văl care acoperă femeile musulmane de la cap până la glezne, grilaj pentru a ascunde ochii; este tradiţional în India, Pakistan şi Afganistan” (PL);

hidjab – PL: „îmbăcăminte, în speţă un fular/o eşarfă, purtată de femeile musulmane ca un semn al pudismului (cuvânt arab)”.

Situaţia este similară şi pentru perechea *madrasa – medersa*.

madrasa – PL: (sinonim cu *medersa*) „colegiu, universitate depinzând de o autoritate religioasă, în ţările musulmane (cuvânt arab)”; Enc: „şcoală pentru studiul religiei şi doctrinei islamice, mai ales a Coranului (cuvânt arab)”; Enc E: „seminar religios în Iran, Pakistan, Afganistan, Egipt”;

medersa – PL: sinonim cu *madrasa*; Enc E: „şcoală în Maroc”.

3. La nivel **morfologic**, se observă că aproape toate cuvintele cercetate intră în categoria substantivelor.

În puţine cazuri substantivele şi-au format deja un plural în limba română (vezi *mederse, mujahedini, talibani*), poate şi datorită faptului că o mare parte sunt substantive abstracte care tind să devină invariabile, aici intrând termeni referitori la religii, doctrine etc.

În unele exemple s-a format deja un plural redundant în raport cu etimonul îndepărtat, pentru că istoria celor două cuvinte nu a putut fi cunoscută de toţi vorbitorii. Astfel, forma *mujahedin/mujahidin* este, în limba de origine (araba), pluralul de la *mujahid* „cel care duce războiul sfânt/jihadul”. La fel în cazul substantivului *taliban*, care este în arabă un plural de la *talib* „student”, devenit ulterior „student la Teologie (Islamică)”. Româna a împrumutat cei doi termeni prin franceză şi engleză, unde erau percepuţi ca forme de singular (vezi pluralul fr. *moudjahidins, talibans*, engl. *mujahidins/mujahedins, talibans*), şi şi-a format propriile forme de plural cu desinenţa specifică de masculin *-i* (*mujahedini, talibani*).

Există şi forme de plural preluate din limbile intermediare (engleză, franceză) pe care româna le-a recunoscut ca plurale şi nu le-a mai adăugat altă desinenţă de plural: *madrasas, tagines*.

Într-un singur exemplu apare o formă pleonastică de plural: *souks-uri*, unde desinenţei franceze/engleze de plural i s-a adăugat şi desinenţa românească de plural a neutrelor. De altfel, desinenţa de plural cel mai des întâlnită este *-uri*, specifică neutrelor şi neologismelor. Pentru feminine, se ataşează desinenţa *-e*: *madrase, mederse*, iar în cazul masculinelor, desinenţa *-i* (vezi mai sus).

În ceea ce priveşte modul în care se adaugă desinenţa de plural, cel mai adesea se foloseşte cratima, care semnalează faptul că acel cuvânt nu s-a adaptat încă limbii române (ca la *souq-uri*), dar există şi exemple în care s-a renunţat la cratimă: *ribaturi*. La feminine şi masculine, desinenţa de plural se adaugă (în textele analizate) întotdeauna fără cratimă.

BDD-V2866 © 2015 Editura Univers Enciclopedic Gold
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-11-02 23:44:13 UTC)

Articularea cuvintelor noi cunoaşte două variante: fără cratimă (*humusul*) şi cu cratimă (*Kefieh-ul*). În cazul substantivului *mollah*, întâlnim ambele variante, cu menţiunea că forma fără cratimă a fost extrasă din cotidiane, unde cuvântul, fiind mai des folosit, a fost deja simţit ca asimilat limbii române. În celelalte citate, substantivul *mollah* are ataşat articolul cu ajutorul cratimei şi este scris cu litere cursive.

Din exemplele de mai sus, observăm că articolul este evidenţiat în cazul unor substantive de gen masculin sau neutru (este greu de stabilit, neavând încă o formă de plural; oricum, tendinţa este de a transfera neologismele la genul neutru). Şi mai dificil este să depistăm substantivele feminine nearticulate, pentru că majoritatea au terminaţia *-a* conformă cu etimonul, terminaţie de altfel specifică femininelor româneşti articulate: *abaya, burka, harira, harissa, henna, tahina* etc. (nici măcar genul din limba intermediară nu ne poate ajuta prea mult).

Subliniem faptul că este dificil să includem în vreun gen multe dintre substantivele selectate, tocmai pentru că sunt foarte recente, provin din limbi îndepărtate şi nu s-au adaptat încă limbii române (aşteptăm, eventual, asimilarea unora dintre ele la un moment dat).

4. La nivel **stilistico-funcţional**, remarcăm specializarea multor unităţi lexicale, frecvente în domeniul turismului şi al gastronomiei[6], însă observaţia este făcută cu o anumită reţinere, dată fiind provenienţa majorităţii cuvintelor. Trebuie să recunoaştem că sursele cele mai bogate le-au reprezentat aşa-zisele reviste (publicaţii lunare – *Avantaje, Unica, Estetica, Look, Tabu* ş.a.) care copiază sau reprezintă chiar variantele româneşti ale unor publicaţii străine (*Elle, Madame Figaro, Cosmopolitan, Beau Monde, Les Nouvelles Esthétiques, Marie Claire*) şi, în plus, acest tip de reviste se adresează unui segment restrâns de populaţie, ceea ce înseamnă o circulaţie mai redusă decât a cuvintelor înregistrate din cotidiene sau de la televiziuni. Datorită acestui fapt, multe dintre articolele citite reprezintă traduceri sau adaptări ale corespondentelor din revistele-mamă şi de aceea putem afirma cu siguranţă că acele cuvinte nu au intrat direct în limba română, ci prin limba din care s-a făcut traducerea. Din acelaşi motiv, unele articole – cum ar fi cele despre călătorii în ţările îndepărtate, necunoscute lumii occidentale sau cele despre gastronomie – cuprind şi cuvinte folosite accidental, adică termeni preluaţi din limba ţării respective fără a fi traduşi ori, dimpotrivă, sunt explicaţi, dar nu au şanse de a se impune în limba în care au intrat, termeni transpuşi în articol pentru originalitate, autenticitate.

[6] Pentru explicare unor termeni gastronomici, am apelat la seria revistelor de specialitate *BBC- Good Food* (ediţia românească), la informaţiile de pe internet (Wikipedia.org) şi la alte lucrări din domeniu: Grigore 1991.

BDD-V2866 © 2015 Editura Univers Enciclopedic Gold
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-11-02 23:44:13 UTC)

Din cotidianele româneşti (*Adevărul, Jurnalul naţional, România liberă* etc.) am reţinut, în general, termeni legaţi de evenimentele politice, istorice ale ultimilor ani (cum ar fi, destul de recent, conflictul din Afganistan, războiul din Irak şi descoperirea, astfel, a unei lumi cu obiceiuri şi tradiţii cvasinecunoscute nouă).

Foarte multe cuvinte noi provin şi din domeniul gastronomiei, datorită apariţiei numeroaselor restaurante specializate (marocan, libanez, sirian ş.a.) prin intermediul cărora se popularizează termenii deveniţi internaţionali (*humus, tagine, falafel, sumac* etc.).

Concluzii

Fără îndoială că multe dintre cuvintele analizate aici îşi vor pierde utilitatea şi vor avea o frecvenţă mult mai mică în momentul în care evenimentele de care au fost legate vor fi uitate (conflictele din ţările arabe, jihadul, Afganistan, Irak; *abaya, burka, taliban, mujahedin, mollah* etc.). Totodată, nu putem ignora faptul că mulţi dintre termenii selectaţi au o „existenţă efemeră", scopul lor fiind acela de a spori originalitatea textului publicistic sau de a conferi culoare locală, mai ales în cazul articolelor referitoare la călătorii, descrieri ale unor locuri exotice.

În opinia noastră, destul de puţine cuvinte dintre cele înregistrate au şanse să se impună în limba comună, pentru că definesc realităţi prea îndepărtate de domeniile noastre de interes ori pentru că aparţin unui limbaj specializat (vezi tradiţiile orientale: *harqus, mahram, serdal* etc.). Pe de altă parte, datorită interesului tot mai mare al românilor pentru deschidere mondială, este posibil ca unele cuvinte (mai ales cele din domeniul culinar, care au cucerit lumea occidentală şi care sunt şi cele mai numeroase în lista noastră, de altfel) să se impună, aşa cum s-a întâmplat în limba franceză sau engleză/americană, unde termeni precum *falafel, humus, mechoui, tagine, tahina,* se întâlnesc tot mai des (inclusiv în filmele văzute şi la noi pe marile şi micile ecrane).

Şanse ar avea, probabil, şi o parte dintre cuvintele din domeniul cosmeticii – *henna, khol*.

SURSE

A – *Adevărul*.
D – *Dilema*.
EZ – *Evenimentul zilei*.
JN – *Jurnalul naţional*.
MF – *Madame Figaro* (ediţia românească).
O – *Olivia*.

BDD-V2866 © 2015 Editura Univers Enciclopedic Gold
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-11-02 23:44:13 UTC)

BIBLIOGRAFIE, ABREVIERI, SIGLE

Gal, Ana Maria, 2007, *Alimente şi preparate culinare din bucătăria românească şi internaţională. Dicţionar explicativ român-englez-german-francez-italian,* Bucureşti, Editura Allfa (APC).

Coteanu, Ion, Marius Sala, 1987, *Etimologia şi limba română. Principii. Probleme*, Bucureşti. Editura Academiei Române.

Dimitrescu, Florica, 1997*, Dicţionar de cuvinte recente,* ediţia a II-a, Bucureşti, Editura Logos (DCR_2).

DEX, 1998, *Dicţionarul explicativ al limbii române,* ediţia a II-a, Bucureşti, Editura Univers Enciclopedic.

Wehr, Hans, 1980, *A Dictionary of Modern Written Arabic,* third printing, Beirut-London (DMWA).

Trifan, Elena, Adrian Ioan Trifan, 2003, *Dicţionar de neologisme şi abrevieri recente,* Scrisul Prahovean – Ceraşu (DNAR).

Dobrişan, Nicolae, 2001, „Cuvintele de origine arabă în presa română contemporană", în *Romano-Arabica,* new series, nr. 1, University of Bucharest, Center of Arab Studies, p. 19-33.

Dobrişan, Nicolae, 1968, „Cuvintele de origine arabă intrate în limba română prin filiera limbii turce", în Analele *Universităţii din Bucureşti,* Seria Ştiinţe Sociale-Filologice, XVIII, p. 521-539.

Enc, 2001, *Encarta World English Dictionary,* London, Bloomsbury.

Enc E, 2003, *Encarta Encyclopedia Deluxe,* London, Bloomsbury.

Graur, Al, 1950, „Etimologie multiplă", în *Studii şi cercetări lingvistice,* nr. 1, p. 22-34.

Graur, Al, 1978, *Dicţionar de cuvinte călătoare,* Bucureşti, Editura Albatros.

Grigore, Grigore, 1991, *Din arta culinară a Orientului Arab,* Bucureşti, Editura Iacobi.

Hristea, Theodor, 1968, *Probleme de etimologie. Studii. Articole. Note.,* Bucureşti, Editura Ştiinţifică.

Marcu, Florin, 2006, *Marele dicţionar de neologisme,* ediţia a VIII-a, revăzută, augmentată şi actualizată, Bucureşti, Editura Saeculum I.O. (MDN).

ODNW, 1998, *The Oxford Dictionary of New Words,* Oxford University Press.

Ox, 2002*, Oxford English Reference Dictionary,* Second edition, revised, Oxford University Press.

PL, 2003, *Le Petit Larousse Illustré,* Paris.

PR, 2003, *Le Nouveau Petit Robert,* Paris.

Vintilă-Rădulescu, Ioana, 2007, *Limbile statelor lumii. Mică enciclopedie,* Bucureşti, Editura Meronia.

Walter, Henriette, 1997, *L'Aventure des mots français venus d'ailleurs,* Paris, Laffont.

Mădălina STĂNCIOI-SCARLAT
Şcoala Centrală, Bucureşti

BDD-V2866 © 2015 Editura Univers Enciclopedic Gold
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-11-02 23:44:13 UTC)